

חדשות עולם הספר

במה ליוצרים ועורכים תורניים

גיליון 42

המבט של ט"ו בשבט

דבר המערכת

המבט של ט"ו בשבט

אמר הרש"ר הירש (במעגלי השנה ח"ב עמ' קח-קט): חז"ל לימדונו מוסר השכל, אף שהאילנות קירחים בעיצומם של ימי חורף, חוגגים הם כבר היום את התחדשותו של האביב הבא. מבעד למעטה הקליפה הקפואה האפורה העוטפת את האילנות הערטילאיים, מתחת קליפה זו כבר החלו לפכות חיים חדשים ורעננים.

מה נוקבים ויורדים חדרי בטן הם דברי המוסר המאלפים המקופלים בבשורת אביב, כי הנה מתהלכים בתוכנו בני אדם עמוסי דאגה ואכולי יגון, אשר קומתם שפופה עד לאימה מרוב נטל הדווי המעיק עליהם, הלא כה יפה ציירו לעצמם את עתידם והזו בדמיונם פריחת עושר השמורה אך ורק להם, אך אהא שוד ושבר באו סערות החיים וצוק העיתים, מיטב תוכניותיהם נגוזו, ולא נותר בידם כי אם שיורי הערכים שהאדם נושא בחביוני נפשו פרי תנובת שדמות לבבו. מבלי לזכור כי עליהם להציץ פנימה בתוככי פנימיות נפשם, להפנות את המבט אל המקום אשר רק ממנו תפרח תקוותם ותצמח קרן ישועתם.

שנזכה לצמיחת קרן דוד במהרה

העורך

מדברי רבותינו

במנהג אכילת פירות

כתב המגן אברהם (ס' קלא ס"ק טז): ונוהגים האשכנזים להרבות במיני פירות, וציין למקורו מספרו של רבי יששכר

אבן סוסאן (מתקופתו של מרן הבית יוסף בצפת) "תיקון יששכר" (עיבור השנים), ששם כתב: והאשכנזים ישמרו צורם ויחיהם, נוהגים להרבות בו במיני פירות אילנות לכבוד שמו של יום.

יש להעיר, מדוע המגן אברהם לא ציין למקור קדום יותר, למרות שהרבה לציין אליו במקומות אחרים. מנהג זה מופיע במחזור "מעגלי צדק" (שנדפס בשנת ש"י) מאת רבי בנימין הלוי אשכנזי רבה של קהילת האשכנזים בשאלוניקי שכתב: ולפי שיום זה הוא ראש השנה לאילנות הוא מנהג לקנות כל אחד בביתו מעט מכל פרי ופרי שימצא אז.

אך למרות היות המנהג "אשכנזי", תפסו בו בני עדות המזרח ואף דקדקו בו ובסודותיו, (ראו להלן במדור "יש לך מושג" ו"בפינת העורך התורני"), כפי המודפס בקונטרס "פרי עץ הדר".

בשולי הדברים נציין, כי העורכים את הסדר, יש בידם ברכות שונות ועליהם להקפיד על סדר הברכות, ולהמנע מברכה שאינה צריכה וכדו'.

רבי יעקב הלוי ספיר בהיותו בבומבי, הוזמן לבית הגביר לתיקון ליל ט"ו בשבט. לאחר שנוכח בסדר ט"ו בשבט, תיאר את הנעשה שם ומחה על הברכות שאינן צריכות, וכן על הקדושה היתרה שנתנו הנוכחים למנהג, וכך כתב: וזה סדרו ... ומברך ברכה הראויה לה ואוכלה בכוונה כמצה ומרורים בליל שימורים. וכל המסובין יעשו כמשפטו ואוכלין אחריו מזה המין, מהם מכוונים לצאת בברכתו ומהם מברכים לעצמם וחוטפים ואוכלים ... עד תשלום הסדר. ואח"כ מברכים על היין קדושא רבא ונוטלים לידיים ואוכלים סעודה שלימה, איש אשר כברכתו ובכוונה רצויה.

אז אמרתי, מי יתן איפוא ויודפסו גם עשרת הדברים כללי תוה"ק על ספר מיוחד עם יהי רצון, ויהי נועם, ולשם יחוד ואיזה הגדות והערות, אולי יעשו גם להם חוק זיכרון פעם אחת בשנה ויחזיקו בהם כאחר המנהגים האלה. (אמת, שמנהג ארם צובא לקרוא את עשרת הדיברות

בבית הכנסת בערב ט"ו בשבט, לאחר הסעודה, ובשלישית למחרת בבוקר בבית הכנסת).

ההגדה של פסח

הדשות הספר

ספר "בנחל ועד הגלעד" - מאת הרה"ג רבי גלעד לוי שליט"א הוא ביאור 'מעשה מאבדות בת מלך' מאת רבינו רבי נחמן מברסלב.

המחבר אסף כעמיר גורנה את ביאורו ופירושו של צדיקים ואנשי מעשה, לגלות את הרמזים הטמונים במעשה זה, וערכם בטוב טעם ודעת. ועוד מעלה יתרה יש בחיבור זה, שכיוון הרב המחבר את ביאורו - לביאור המביא לידי מעשה.

*

ספר "שומרי מצוותיה" - מאת הרה"ג רבי צבי נוישטט שליט"א, הוא ביאור הלכות שבת בעיון. חלקו הראשון של החיבור סובב והולך לפי סדר השו"ע, וחלקו השני עוסק בסוגיות מסכת שבת.

יתי לרב המחבר שליט"א שביאר את הסוגיות בטוב טעם ודעת, ונידונים רבים אשר נידונו בחיבור זה, תלויים בהם הלכות רבות הנוגעות למעשה.

ההגדה של פסח

שאלת חכם

מדוע ט"ו בשבט הוא יו"ט?

הובא בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס לבוב סי' תסג), שמכיון וט"ו בשבט נשנה יחד עם ראשי שנים אחרות, לכן דינם שווה ואין מתענים בו.

גם לענין תחנון כתב בספר מנהגים דבי מהר"ם (מרוטנבורג עמ' 4): ואין אומרים תחינה בט"ו בשבט בבוקר. הגר"א (או"ח סי' קלא ס"ו) ביאר שהטעם לכך הוא מפני שהוא כמו ד' ראשי שנים.

וכתב האדר"ת (נפש דוד עמ' מט), נראה לי שמה שהראשונים קבעו יום זה ליו"ט שלא לומר בו תחנון, להזכירנו מצות הפרשת אילנות.

ורבי דוד זכות (נפש דוד מאמר ג פרק צח) ביאר, שמה שנהגו העולם להרבות קצת שמחה ושלא לומר תחינה ביום ראש השנה לאילנות, לרמוז על הביטחון לאדם דוגמת האילן, כי יש לעץ תקווה, וסימן כימי העץ ימי עמי, דהיינו עץ החיים שנזכה לאכול ממנו ולחיות לעולם.

עוד כתב, בוא וראה כמה גדולה מעלת אותו היום כמבואר בתרגום שני, שלא רצה המן לגזור על היהודים בחודש שבט מפני ראש השנה לאילנות החל בחודש זה.

ובספר מעגלי צדק (לרבי מנחם מנדל פאנט - כ"ק האדמו"ר מדעעש) הביא שיש שביארו, שראה אדם הראשון שהימים מתקצרים ונתיירא, עד שהגיע ט"ו בשבט וחזרו ונתארכו, ועשאו יו"ט.

עוד כתב, שנת"ירא מעונש 'ארורה האדמה', שראה שכל העלים נשרו מהעצים, וחשב שלא יצמחו יותר פירות, וכשבא ט"ו בשבט וראה שנכנס כח החנטה באילן שמח ועשאו יו"ט.

ונסיים בדברי החידושי הרי"ם (ט"ו בשבט), שבחודש הזה מגישים מן השמים לאדם חידושי תורה מה שיחדש כל השנה, ולכן בו ראש השנה לאילן כי האדם נקרא אילן - כי האדם עץ השדה. ואין לנו שמחה גדולה כשמחת התורה.

ההגדה של פסח

יש לך מושג?

מהו המקור לסדר האכילה והלימוד בט"ו בשבט? בתכריך כתבים שהועתק בשנת תע"ד מכתבי יד מבית מדרשו של רבי משה זכות, ישנו סדר כוונות ייחודי לט"ו בשבט, בצירופים נשגבים ובלמוד משניות.

הסדר עצמו שונה מסדר הלימוד הנפוץ, אך המעיין בציוני המשניות וכוונתן על סדר הפירות יגלה שהוא סדר המשניות המופיע בספר "חמדת ימים".

אנקדוטה מעניינת יש כאן, שכתב יד זה מאשש לכאורה את הטענה, כי מחבר ספר "חמדת ימים" נמנה על בית מדרשו של רבי משה זכות. היות וכתב היד של סדר הלימוד הזה הוא יחיד בעולם, והועתק כאמור 17 שנה קודם שהדפיס רבי ישראל יעקב אלגאזי את ה"חמדת ימים", ומקום הימצאו הוא במרחק גיאוגרפי גדול מאיזמיר, מוכרח אם כן שלרב אלגאזי לא היה מקור להעתיק ממנו, אלא הוא יצירה מקורית של בעל הספר שיש לו שייכות לבית מדרשו של הרמ"ז.

פינת העורך התורני

הנגשה

תפקידו העיקרי של העורך הוא להנגיש את הטקסט לקהל היעד עבורו הוא מיועד. פעמים התוכן זקוק לשינוי סגנון, פעמים המבנה זקוק לריענון, פעמים גודל החיבור, ועוד ועוד.

בשנת תצ"ז, שנים ספורות לאחר שיצא לאור ספר "חמדת ימים", הדפיס הרב יצחק ב"ר חיים ו' נתן ז"ל, ספר בשם "נחמד למראה" בו הוא ליקט את סדרי הלימוד מספר חמדת ימים, ובתוכם גם סדר ט"ו בשבט.

סדר זה נדפס לאחר מכן בשנת תקי"ג כסדר נפרד תחת השם – "פרי עץ הדר".

ואכן, עד להפצתו של הקונטרס "פרי עץ הדר", מעטים היו שלמדו את סדר הלימוד והתיקון, יען כי קשתה המלאכה להתרוצץ ממשניות לזוהר ומכוונות לפסוקים, כשבספר מצויין המקור בלבד. אך לאחר שהסדר הונגש לציבור, הביקוש הרב שנוצר הוביל להדפסת מאות מהדורות בכל העולם עד לימינו.

וכפי שכתב רבי חיים פלאג' בספרו מועד לכל חי (סי' ל אות ח): 'רובא דעלמא אינן נוהגין כן אלא קורין בספר "פרי עץ הדר" על הסדר, לפי הפירות שיש לו'. וכן כתב בכף החיים (סי' קלא סע' צז): 'ויש סדר מסודר על זה הנקרא "פרי עץ הדר"'

לאורם נסע ונלך

מהו סדר שתיית קפה?

את הסיפור הבא סיפר רבי אהרן קוטלר.

כבר כנער צעיר התפרסם שמו של רבי משולם איגרא כעילוי, והרעיש את העולם בחריפותו ובבקיאותו. בהיותו כבן 9 דרש בבית הכנסת הגדול בעיר בראדי, וכל השומעים יצאו בהתפעלות גדולה עד מאד.

בהגיעו לגיל 13 לקחו הגביר ר' שמואל ביק מבראדי כחתן לבתו. כשהוזמן החתן הטרי לבית חותנו הוגש לפניו קנקן קפה שחור, צלוחית ובתוכה קוביות סוכר וקנקן נוסף של חלב טרי.

הקפה היה מצרך יקר באותם ימים, ולא היה מצוי על

שולחנו של כל אחד ואחד, ועל אחת כמה רבי משולם שלגודל דבקו בתורה לא הגיע לאוזניו שמע המשקה החדש.

רבי משולם חפץ לטעום מהכיבוד, אך מאחר שלא ידע כיצד עליו להשתמש במוצרים שלפניו ערך את החישוב הבא.

כנגד קנקני השתיה מונחת הצלוחית עם דבר מאכל, ולכן עליו ליטול תחילה מן הקוביות הלבנות, שהרי שנינו אכילה קודמת לשתיה.

לאחר מכן חכך בדעתו האם יש להעדיף משקה אחד על פני חבירו, מוחו החריף הגיע למסקנה כי יש להעדיף את המשקה השחור על פני המשקה הלבן, כברייתו של עולם, קודם ויהי ערב ולאחר מכן ויהי בוקר.

הכלה שנוכחה במעשיו המוזרים של חתנה הצעיר פרצה בבכי, אמה הצטרפה אף היא לבכיות בתה. ור' שמואל נאלץ לבטל את השידוך.

שנים אח"כ כשנודעה גדלותו של רבי משולם איגרא על פני כל העולם, הצטער רבי שמואל צער רב עד מאד על שהפסיד יהלום זה מביתו, אך את הנעשה אין להשיב

תגובות

מחלוקת הפסיק (מדור "לאורם נסע ונלך" - גליון 41)

תגובות רבות שיגרו הקוראים אל שולחן המערכת, הנה כמה מהם:

הרב ישראל מאיר ג.: מה שכתב המשנה ברורה 'הראני גדול אחד', כוונתו לראש ישיבת ראדין הגאון רבי משה לנדינסקי זצ"ל (כך העיד הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל שהיה פעם בבית רבי ראובן כץ זצ"ל רבה של פתח תקוה, ושם היה תלמיד ישיבת ראדין הרב צוויק זצ"ל רבה של כפר גנים שסיפר מי היה בעל המעשה).

הרב י. י. כתב: וכי הביאור הלכה שכתב 'הראני גדול אחד' לא ידע את הר"ן הזה? אלא אולי צ"ל שהוא לא הבין כך, רק הביא שיש הבנה כזו. ואולי זה גם חלק מספיקו של החיי אדם.

הרב י. ק. דן בהרחבה האם הנידון היה על הקריאה או על ברכות התורה, את דבריו פתח: הסיפור עם הפסיק יפה מאוד, אבל ודאי שאינו משמע כלל בדברי הר"ן, וסביר להניח שאם נאמרו הדברים - היה זה בדרך צחות.

מפתחות

עיצוב

עימוד

ניקוד

הקלדה

עריכה

הדפסות

ביוגרפיה

תרגום

תמלול

סריקות

י"ל ע"י

נקודה | הוצאה לאור

A80699+90@gmail.com - 0723167198

מבין לקוחותינו